

Agnieszka Laszczak-Słaby*

„Świat rzeczy” biskupa sufragana łuckiego
Adama Rostkowskiego (1660–1738)
w świetle rejestru jego ruchomości

The “world of things” of the suffragan bishop of Łuck,
Adam Rostkowski (1660–1738)
as evidenced through the bishop’s movable property register

Abstrakt: W tekście przedstawiono spis mobiliów sufragana łuckiego Adama Rostkowskiego, powstały przed jego śmiercią (zm. 5 marca 1738 r.). Biskup pochodził ze szlacheckiego rodu z Mazowsza, spokrewniony był między innymi z rodziną Szczuków. Publikowany rejestr znany jest wyłącznie z kopii przechowywanej wraz z innymi dokumentami sporządzonymi w związku ze śmiercią księdza. Wartość tego źródła wynika z bogactwa informacji na temat materialnego świata katolickiego hierarchy, jak i wiadomości o jego najbliższym otoczeniu. Rejestr składa się ze spisu przedmiotów i koni oraz zawiera adnotacje, co do ich rozdysponowania po zgonie duchownego. Pozwala to wskazać najbliższą biskupowi grupę ludzi oraz określić materialne zasoby, jakie zgromadził.

Słowa kluczowe: rachunki, nowożytna Polska, inwentarz, kultura materialna, rejestr rzeczy

Abstract: The article discusses a list of the *mobilia* of the suffragan of Łuck, bishop Adam Rostkowski, created before his death (d. March 5, 1738). The bishop came from a noble Masovian family and was related to the Szczuka family. The published register is known from a copy kept together with other documents prepared in connection with the priest’s death. The value of this source results from the wealth of information on the material world of the Catholic clerical hierarchy as well as information on the bishop’s closest circle. The register consists of a list of objects and horses, containing annotations as to their distribution after the cleric’s death. The notes allow for the reconstruction of the group of people closest to the bishop and indicate the material resources he accumulated during his life.

Key words: accounts, early modern Poland, inventory, material culture, register of things

* dr hab. Agnieszka Laszczak-Słaby, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej, Kraków
agnieszka.laszczak-slaby@uken.krakow.pl; <https://orcid.org/0000-0002-7189-5177>

W Archiwum Lubomirskich z Małej Wsi, zdeponowanym w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, zachował się zbiór dokumentów związanych z ostatnią wolą sufragana łuckiego Adama Rostkowskiego (1660–1738)¹. Część z nich została sporządzona prawdopodobnie przez lub dla egzekutorów. W jednym z listów kanonika chełmińskiego ks. Pawła Szczuki do nieokreślonego adresata napisano, iż „connotationem omnium mobilium ex originali, słowo w słowo wypisanych”². Niniejsze opracowanie przygotowano na podstawie wzmiankowanego dokumentu, kopii rejestru mobiliiów, w którym spisano rzeczy biskupa, zaś na jego marginesach poczyniono uwagi dotyczące ich pośmiertnego rozdysponowania.

Zachowany spis ruchomości zgodnie z klasyfikacją zaproponowaną przez Andrzeja Pośpiecha określić można jako „przedśmiertny rejestr pośmiertny”, dokument pośredni pomiędzy aktem ostatniej woli a pośmiertnym inwentarzem ruchomości³. Rejestr biskupich mobiliiów został opracowany według modelu niemieckiego, czyli z podziałem przedmiotów na podstawie kryterium rzeczowego⁴. Zawiera on spis aparatu kościelnego oraz ruchomości, tradycyjnie wzmiankowanych w tego rodzaju zapisach, jak dewocjonalia, meble, naczynia i przedmioty osobiste duchownego. Odślania „świat jego rzeczy”, gromadzonych przez lata i zachowanych do schyłku ziemskiej drogi. Historyczne badania życiorysów przez pryzmat „rzeczy” otaczających człowieka rozwijały się w związku z dokonaniem przedstawicieli szkoły Annales, zaś znaczenie rejestrów mienia do dziś pozostaje nie do przecenienia w poznaniu nowożytnej kultury materialnej i duchowej⁵.

Celem niniejszego artykułu jest omówienie zawartości spisu mobiliiów księdza Adama Franciszka Rostkowskiego. Pozwoli to również spojrzeć na ludzi z jego otoczenia, do których finalnie trafiła część majątku ruchomego biskupa. Potrzeba rozwoju badań nad warunkami życia przedstawicieli kościelnej elity, jak i trudności z tym związane były już sygnalizowane w literaturze przedmiotu⁶. Prezentowany dokument pozwala w pewnym zakresie uzupełnić wiedzę na ten temat. Odślania on sposób dysponowania majątkiem przez osobę wysoko postawioną w hierarchii duchownych, zatem również zobligowaną do czynienia darowizn służących krzewieniu wiary i dobru katolickiej wspólnoty. Odzwierciedla, choć tylko w pewnej mierze, stan posiadania biskupa Rostkowskiego. Rejestry takie były bowiem, jak już podnoszono w literaturze, obarczone pewną dozą niekompletności, co wynikało zarówno z braku skrupulatności ich twórców, jak i z pomijania mniej wartościowych przedmiotów⁷. Zdarzało się także, że niektóre rzeczy podawane były do spisu „z pamięci”, jako że pozostawały w innych siedzibach⁸.

Biskup Rostkowski wywodził się ze średniozamożnej rodziny szlacheckiej, był synem Jana Rostkowskiego i Anny ze Szczuków⁹. Miał dwóch braci, Piotra (zm. 1702), opata mogiłańskiego,

¹ AGAD, ALZMW, sygn. 929.

² AGAD, ALZMW, sygn. 929, s. 66–67. List ks. Szczuki skierowany był prawdopodobnie do któregoś z bratanków Rostkowskiego, być może najstarszego Adama Stanisława. Zawiera bowiem dopisek o ukłonach dla żony adresata.

³ Pośpiech A. 1992, s. 63.

⁴ Pośpiech A. 1992, s. 42; Główna D., Klonder A. 2003, s. 161.

⁵ Na temat stanu polskich badań nad inwentarzami ruchomości zob. Popiołek B. 2024, s. 11–16.

⁶ Główna D. 2004a, s. 32–38; Główna D. 2004b; Danowska E. 2008, s. 107.

⁷ Pośpiech A. 1992; Główna D. 2004a, s. 32–38; Danowska E. 2008, s. 108–109.

⁸ Pośpiech A. 1992, s. 69.

⁹ Anna ze Szczuków Rostkowska, córka Jana sędziego mielnickiego i Katarzyny z Popowskich, prawdopodobnie po raz drugi zawarła związek małżeński z Klemensem Ciszowskim; Kawecki R. 2010–2011, s. 459.

kanonika warmińskiego¹⁰ i Kazimierza (zm. 1714), kasztelana wiskiego¹¹. Można przypuszczać, że rozwój kariery młodym Rostkowskim ułatwili krewni ze strony matki, pełniący znaczące urzędy w strukturach Kościoła i państwa.

Adam Rostkowski rozpoczął edukację w kolegiach jezuickich i kontynuował ją na studiach z zakresu teologii, prawa kanonicznego oraz filozofii, odbywanych zarówno w kraju, jak i za granicą. Otrzymał święcenia diakonatu w Zgromadzeniu Księży Misjonarzy, których opuścił po przyjęciu kanonii wrocławskiej (przed 1693 r.); następnie objął kustodię łucką, z którą związał późniejsze życie. Ponadto był prepozytem kolegiaty warszawskiej, a od 1694 r. również pułtuskiej i archidiaconem dobrzyńskim¹². Z nadaniami tymi wiązały się obowiązki względem kapituł oraz uposażenie. Spośród trzech wymienionych funkcji znaczne dochody przynosiły prebendy prepozytury warszawskiej. Kapituła św. Jana Chrzciciela w Warszawie uchodziła bowiem za najintraćniejszą spośród kapituł kolegiackich¹³. Najbliższa czasom Rostkowskiego wzmianka na ten temat pochodzi z wizytacji biskupa Antoniego Onufrego Okeckiego (zm. 1793) z 1787 r., w której jako uposażenie prepozyta wymieniono wsie: Tarczyn, Komorniki, Rudę, Kotyrdzę, Wołę Przyppkowską, Dukę, Bystrzanów, Grzędę i Przyppki. Na swą siedzibę biskup obrał Komorniki, ale bywał także w Tarczynie¹⁴. Równie ważne dla Rostkowskiego było objęcie kanonii, a następnie prepozytury pułtuskiej¹⁵. Wojciech Góralski, który zajmował się składem osobowym tej kapituły w XV–XX w., zauważył, że do grona kanoników pułtuskich często należeli ludzie wybitni i nierzadko odgrywający poważną rolę zarówno na forum kościelnym, jak i poza nim¹⁶. Z kolei w wyniku objęcia archidiaconatu dobrzyńskiego, który wchodził w obręb diecezji płockiej, Rostkowski zaczął sprawować pieczę nad czterema dekanatami: dobrzyńskim, lipnowskim, rypińskim i górznieńskim¹⁷. Ostatecznie 10 maja 1700 r. został prekonizowany biskupem tytularnym Filadelfii i sufraganiem łuckim. Z nominacji Stanisława Leszczyńskiego pełnił co najmniej od 1708 r. urząd sekretarza wielkiego koronnego¹⁸, w 1735 r. uzyskał zaś (także od Leszczyńskiego) nominację na ordynariusza Łucka, ostatecznie odrzuconą przez Stolicę Apostolską. Przez lata Rostkowski ściśle współpracował z biskupem płockim Andrzejem Chryzostosem Załuskim, który popierał jego kandydaturę na kanclerstwo wielkie koronne, to jednak nigdy nie przypadło mu w udziale. Ostatnim przejawem zaufania, jakim darzył swego protegowanego płocki hierarcha, było wyznaczenie go na bezpośredniego wykonawcę testamentu¹⁹. Stanisław Achremczyk ustalił, iż kontrolę nad uregulowaniem spraw z legatami i długami przejął brat zmarłego — wojewoda czernihowski Franciszek Jan Załuski (zm. 1735), wyręczając pozostałych egzekutorów — Rostkowskiego i Jana Jerzego Kuningka (1648–1719)²⁰. Biskup filadelfijski był beneficjentem zapisów Załuskiego. Ostatnim zaś gestem wobec zmarłego mentora było spisanie relacji o jego śmierci, która opublikowana została w Braniewie w roku 1711²¹.

¹⁰ Konieczka-Śliwińska D. 1997, s. 23; Prokop K.R. 2014, s. 164–165.

¹¹ Kazimierz Rostkowski, kasztelan wiski, starosta mazowiecki; miał synów — Adama Stanisława (zm. 1769), Antoniego chorążego łomżyńskiego i Kazimierza; zob. Kozłowski J. 1989–1991.

¹² Kozłowski J. 1989–1991, s. 161.

¹³ Królik L. 1986, s. 175, 179, 181.

¹⁴ Na temat kształtowania się dochodów prepozytury zob. Królik L. 1986, s. 185.

¹⁵ Góralski W. 1973; Góralski W. 1976; Radziwiński A. 1996.

¹⁶ Góralski W. 1976, s. 255.

¹⁷ Na temat organizacji sieci dekanalnej zob. Góralski W. 2014, s. 147–178.

¹⁸ Zob. Przy boku. 2019, s. 100, 232.

¹⁹ Achremczyk S. 1984; Achremczyk S. 1986; Góralski W. 1987.

²⁰ Jan Jerzy Kuningk, kanonik, kantor i kustosz kapituły warmińskiej. Zgromadził zasobną bibliotekę, którą przekazał kolegium jezuickiemu w Braniewie, zob. Obląk J. 1964, s. 32–33; Achremczyk S. 1986, s. 148; Lewandowska I. 2001, s. 151–152.

²¹ Rostkowski A.F. 1711.

Wieloletnia współpraca i obecność w kręgu oświeconego dworu ordynariusza płockiego nie pozostały bez wpływu na formację intelektualną i duchową Rostkowskiego, dla którego przede wszystkim istotna była służba na rzecz diecezji oraz prace translatorskie²². Działaniom biskupa Adama Franciszka Rostkowskiego bliska była też zasada *pro publico bono*, to na skutek jego działalności założony został pierwszy Dom Poprawy w Warszawie²³.

Poniższy dokument dostarcza informacji na temat ruchomości biskupa u schyłku jego życia oraz tego, jak chciał on ów majątek rozdysponować. Przygotowując podział schedy, Rostkowski miał w pamięci otrzymane prezenty, które życzył sobie na powrót przekazać rodzinom darczyńców. Zadał również o to, by do spadkobierców trafiły rzeczy, których rzeczywicie potrzebują czy oczekują, dlatego np. przekazał letnią fioletową suknię i sutannę biskupowi kamienieckiemu Franciszkowi Antoniemu Kobielskiemu²⁴ — „bo tę suknię chwalił”. Kilka drobniejszych przedmiotów przeznaczył dla ludzi w potrzebie. Podobne uzasadnienia zawarł względem donacji ruchomości dla instytucji kościelnych, którym przekazał brakujące tam sprzęty liturgiczne i paramenty z aparatu kościelnego, jak chociażby rękawiczki — „wszystkie do kolegiaty pułtuskiej, bo ich tam nie masz”. Decyzje te wpisują się w ówczesne zalecenia władz kościelnych, by testatorzy duchowni zadbali przede wszystkim o instytucje i parafie, którymi zarządzali, czemu Rostkowski się podporządkował²⁵.

Członkom rodziny zapisał konkretne, wartościowe przedmioty, ale pozostawił im również możliwość rozdysponowania ich pomiędzy siebie zgodnie z potrzebami i „upodobaniem”. Część majątku ruchomego, „wedle tego co zostanie”, testator przeznaczył dla osób ze swego kręgu, a pozostałe rzeczy (w tym te z adnotacją „dla potrzebujących”) przekazał do rozporządzenia egzekutorom testamentu.

Najczęściej wśród obdarowanych spadkobierców wymieniany jest bratanek Antoni Rostkowski — chorąży łomżyński oraz jego rodzina, a także synowie drugiego bratanka, Adama Stanisława — starościcowie wiscy i ich macocha Anna z Bełżeckich Rostkowska. Rodzinie chorążego łomżyńskiego przypadł szereg cennych przedmiotów wraz z możliwością swobodnego wyboru spośród rzeczy nieprzyorzędowanych imiennie. Kolejni bratankowie — najstarszy Adam Stanisław Rostkowski oraz najmłodszy Kazimierz nie zostali wzmiankowani w tym spisie. Starosta wiski był dwukrotnie żonaty, tylko z pierwszą żoną, kasztelaną warszawską Ewą z Czosnowskich pozostawił potomstwo, trzech synów — Jana Michała (zm. 1773), Antoniego Jana (zm. przed 19 sierpnia 1761) i Marcina²⁶. To o nich pisał biskup Rostkowski, wspominając starościców wiskich, niestety nie podał ich imion. Trudniej natomiast zidentyfikować starościankę wiską, nie wiadomo nic o rzekomej córce Adama Stanisława, jedynie z drugiego małżeństwa z Anną z Bełżeckich *lv*. Puzyrą miał pasierbicę — Konstancję (zm. 1769), zarazem swoją późniejszą synową i to być może ona jest tak tytułowana przez biskupa.

Odnotować należy, że testator mając w pamięci potomstwo bratanków, przekazał im po równo swój księgozbiór. Niestety nie jest znany katalog ksiąg, zachowała się wzmianka, że sporządzono go osobno i miał stać się częścią rejestru ruchomości.

W omawianych zapisach całkowicie pominięto najmłodszego bratanka — Kazimierza — nie wiadomo, czy nadal pozostawał w niełasce u stryja, czy może już wówczas nie żył. Jest

²² W odniesieniu do karier współczesnych mu duchownych na podobnym szczeblu hierarchii por. Prokop K.R. 2006a; Prokop K.R. 2006b; Prokop K.R. 2012; Prokop K.R. 2014.

²³ Na temat działalności Rostkowskiego zob. Kozłowski J. 1989–1991; Mączyński R. 2008, s. 59–70; Bieda J. 2015, s. 86–87, na temat oświeceniowej formacji na dworze Załuskich zob. Dygdała J. 1998.

²⁴ Franciszek Antoni Kobielski, biskup kamieniecki w latach 1736–1739.

²⁵ Zapisy w tym zakresie uporządkowano w kodeksie polskiego prawa kanonicznego w 1628 r. na synodzie prowincjonalnym w Piotrkowie. Z uwagi na inicjatywę legislacyjną prymasa Jana Wężyka funkcjonują pod nazwą „Zbiór Wężyka”, zob. Główna D. 1997, s. 203–204, Prokop K.R. 2013.

²⁶ Burda E. 1989–1991.

to interesujące w kontekście wzmianki o tym, że „los skrzywdził go [tj. Rostkowskiego] w dwóch synowcach, którzy postępkami swymi nie przynosili pociechy dla godnego biskupa”. Informację tę przywołał Ryszard Mączyński jako jeden z osobistych powodów, który skłonił biskupa (a zarazem naraził w Warszawie na obmowę) do przeznaczania znacznych sum na Dom Poprawy²⁷. Sufraganowi chodzić mogło zatem zarówno o stworzenie miejsca dla krnąbrnej młodzieży, jak i o pożyteczne zagospodarowanie swojego majątku, w sytuacji, kiedy nie widział w swoich bratankach godnych spadkobierców.

Kilka z pozostałych rzeczy codziennego użytku — filizanki, tkaniny, firany, materac — otrzymała pani Kicińska, zapewne Izabela z Niemiryczów, od 1721 r. żona Walerego Michała Kicińskiego (zm. 1756), wywodząca się z rodziny od kilkunastu lat pozostającej w kręgu dworu duchownego²⁸. Do przekazania jej tych przedmiotów skłoniła testatora, jak sam zaznaczył, liczba dziewcząt w jej domu — „bo ma wiele córek”, co wiązać należy z intencją zapewnienia im wyprawy ślubnej na wyższym poziomie. Tylko dwie dziewczynki osiągnęły dorosłość — Franciszka, późniejsza starościna krzeczowska Adamowa Czerny i Apolonia, późniejsza Siekierzyńska (zm. 1767).

Warto zestawić spisane przedmioty z dobytkiem innych duchownych katolickich. Bez wątplenia sufragan Rostkowski zgromadził mniejszy majątek od swego przyjaciela i mentora — biskupa Andrzeja Chryzostoma Załuskiego²⁹. Z biżuterii Załuski posiadał cztery złote krzyże ozdobione diamentami z łańcuchami, złoty zegarek, 20 pierścieni, a nadto diamentowe guziki i spinki³⁰. Stanisław Achremczyk ocenił ten zbiór jako mało imponujący. Dla porównania, po śmierci biskupa Aleksandra Benedykta Wyhowskiego (zm. 1714), którego Rostkowski był sufraganem przez cały okres jego episkopatu w Łucku, odnotowano — „20 krzyżów z różnymi kamieniami i łańcuchami i 150 ornatów, ale powiadają, że pieniądze nic nie zostało”³¹. Sufragan pozostawił natomiast gotówkę w dobrej monecie, dwa złote krzyże i łańcuszek, dwa pierścienie z diamentami i hiacyntem oraz dwa sygnety, w tym jeden z rubinami. Przyrównując jednak te precjoza do majątku ks. Michała Ankwicza, kanonika, który posiadał srebrne zegarki i takąż tabakierkę, trzeba oddać sufraganowi, że wykazywał się zaradnością i inwestował w wiele kategorii sprzętów, które zachowały wartość, i w tym bliski był poczynaniom biskupa Załuskiego. Gromadził złoto, srebro, kobierce, drogocenne i popularne wówczas obicia — miał ich ponad 100 (Załuski ponad 500, a Ankwicz żadnych), cenne sprzęty, zróżnicowaną zastawę stołową. Ponadto dużo drogiej odzieży.

Do innych wartościowych przedmiotów zgromadzonych przez biskupa należały srebrna zastawa stołowa oraz naczynia przeznaczone między innymi do picia kawy i herbaty. W spisie znalazła się ceramika fajansowa (farfury) oraz drewniane akcesoria, określone jako chińskie³². Ponadto blaszane naczynia — dzbanuszek, cukierniczka i miseczka³³. Świadczą one o upodobaniu do picia herbaty, traktowanej jeszcze do połowy XVIII stulecia głównie jako napój leczniczy³⁴. Możliwe zatem, że i biskup postrzegał „herba the” jako remedium na kłopoty zdrowotne, z którymi się zmagał.

²⁷ Mączyński R. 2008, s. 60.

²⁸ Na temat Niemiryczów zob. Rafałowiczówna J. 2000.

²⁹ O srebrze i przedmiotach wartościowych jako wyrazie szlacheckich ambicji finansowych i społecznych zob. ostatnio np. Kicińska U. 2017; Klonder A. 2019, s. 41–53; Penkała-Jastrzębska A. 2020.

³⁰ Achremczyk S. 1986, s. 150.

³¹ Rafałowiczówna J. 2000, s. 50.

³² Trudno stwierdzić, czy to właściwy zapis, czy omyłka spisującego, tradycyjnie ówczesna chińszczyzna to garnitury porcelany. W zastawach tego czasu drewnem raczej tylko uzupełniano akcesoria metalowe (np. ucha), co miało zastosowanie praktyczne i estetyczne. Od XVIII w. znane były drewniane zestawy do przechowywania różnych gatunków herbat i cukru; zob. Szajt J. 2014, s. 96; Wieruch-Jankowska E. 2015, s. 33.

³³ AGAD, ALzMW, sygn. 929, s. 48.

³⁴ Piela A. 2015, s. 148.

Na koniec warto podkreślić, że pośród spisanych i rozdzielonych rzeczy biskupich znalazły się i te związane z codzienną higieną, co jest o tyle interesujące, że nie zawsze były one wyodrębniane w tego typu spisach. Uwzględniano przede wszystkim przedmioty wartościowe lub zdadne do dalszego użytku, w spisie odnotowano — srebrną miednicę do golenia, dwie brzytwy, trzy peruki i worek kitajczany na włosy, ale także stary szlafrok, ręczniki i chusty³⁵. Znalazł się w nim również miedziany urnał, rzecz uchodząca za cenną³⁶. Uwagę przykuwa też brak jakichkolwiek medykamentów (te były obecne np. w spisie rzeczy po ks. Ankwiczu)³⁷ i broni, która pojawiła się w rejestrze biskupa Załuskiego³⁸. Podobnie zaś jak w innych spisach, włączono doń inwentarz żywy, co podkreśla użytkowy stosunek do koni jako zwierząt pociągowych, traktowanych jak ruchomość na równi z pojazdami.

Reasumując, prezentowany dokument pozwala uzupełnić wiedzę na temat wywiązywania się przez osoby duchowne z obowiązku uporządkowania spraw doczesnych, co w okresie nowożytnym było jednym z etapów właściwego przygotowania się na godną i dobrą śmierć. Dotyczy on księdza, który co prawda nigdy nie piastował najbardziej prestiżowych urzędów, ale był stosunkowo wysoko uplasowany w kościelnej hierarchii. Tym samym pozwala na wgląd w gromadzony przezeń dobytek osobisty, co posłużyć może do dalszych badań porównawczych. Podjęte przez biskupa decyzje wskazują na jego rozeznanie na temat oczekiwań i codzienności otaczających go ludzi. Odsłaniają też jego wyobrażenie na temat potrzeb instytucji, z którymi był związany i za które odpowiadał.

Edycję dokumentu przygotowano zgodnie z instrukcją wydawniczą dla źródeł od XVI do połowy XIX w. pod redakcją Kazimierza Lepszego³⁹. Współcześni ortografię i interpunkcję oraz zmodernizowano pisownię z zastosowaniem pewnych odstępstw, w ślad za wydawcami tekstów staropolskich, którzy dążą do zachowania indywidualności języka autora⁴⁰.

ANEKS ŹRÓDŁOWY

Spis ruchomości biskupa Adama Rostkowskiego

*Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Archiwum Lubomirskich z Małej Wsi,
sygn. 929, s. 38–49 (kopia)*

[s. 38]

Srebro

Miednica pstro złocista z nalewką takąż — kolegiacie pułtuskiej⁴¹

Taca pstrozłocista jedna — chorążemu łomżyń[skiemu] [Antoniemu Rostkowskiemu]

Solniczek pstrozłocistych para — item idem

Lichtarzów pstrozłocistych para — item idem

Lichtarzów gładkich para i szczypiec — pannie starościance wiskiej⁴²

Zegarki dwa — zegarek jeden starościcowi wiskiemu⁴³, drugi [starościcowi] ostrowskiemu⁴⁴

³⁵ W dyspozycjach duchownych z XVII w. pomijano ten punkt, zob. Kicińska U. 2013, s. 421.

³⁶ Pośpiech A. 1992, s. 8.

³⁷ Danowska E. 2008, s. 122, 125.

³⁸ Achremczyk S. 1986, s. 163.

³⁹ Instrukcja. 1953.

⁴⁰ Dygdała J. 2011, s. 145–147; Krawczuk W. 2011, s. 207–209; Pielas J. 2015.

⁴¹ W oryginale konsekwentnie zapisywano Pułtowskiej.

⁴² Prawdopodobnie Konstancja z Puzynów Rostkowska.

⁴³ Jeden z trzech synów starosty wiskiego Adama Stanisława (Jan Michał Rostkowski, Antoni Jan Rostkowski lub Marcin Rostkowski), który przekazał starostwo wiskie najstarszemu z nich — Janowi Michałowi — dopiero w 1756 r.; zob. Kozłowski J. 1989–1991, s. 161.

⁴⁴ Syn Antoniego Rostkowskiego.

Miednica do golenia — chorążemu łomżyńskiemu
 Cukierniczka z dwiema łyżeczkami — staroście wiskiej [Annie z Bełżeckich I v. Puzynowa]
 Cukierniczka druga w karpiową łuszczkę — pani [Izabeli z Niemiryczów] Kicińskiej
 Pucharów pstro złocistych kwartowych dwa — chorążemu łomżyńskiemu
 Kubków gładkich trzy — starościcom wiskim
 Kubek z urtami sadzonymi jeden — starościcowi ostrowskiemu
 Garnuszek do kawy jeden — starościance wiskiej
 Łyżka wielka kredensowa jedna — chorążemu [łomżyńskiemu]
 Łyżek mniejszych — 12 — item
 Noży z trzonkami srebrnymi — 7 — item
 Grabek srebrnych 8 — item
 Dzwonek sądowy jeden — Jmci ks. kanclerzowi w[ielkiemu] k[oronnemu] [Andrzejowi Stanisławowi Załuskiemu]
 Kałamarz z piaseczniczką i pokrywką jeden — Jmci Panu Franciszkowi Rostkowskiemu
 Czara gładka — item
 [s]prząc[z]ek para od trzewików — item
 i od podwiązek para — item
 sztuciec do piórek — item

Złoto

Krzyżyk biskupi ametystowy z diamentami jeden⁴⁵ — JMci ks. kanclerzowi w[ielkiemu] k[oronnemu], bo go mam od jego stryja [Andrzeja Chryzostoma Załuskiego] [s. 39]
 Krzyżyk złoty z drzewem Krzyża Ś[więtego] jeden — JMci pani staroście wiskiej
 Krzyżyk złocisty — z tym mnie pochować na wstędze
 Łańcuszek w groszek — staroście wiskiej
 Pierścień szafirowy z diamentami — JMci Ks. kanclerzowi wielkiemu koronnemu
 Pierścień z hiacyntem⁴⁶ i diamentami — ks. Fryderykowi Niemiryczowi
 Sygnet z rubinami wkoło — starościcowi wiskiemu
 Sygnet z pięciu herbów goły — starościcowi ostrowskiemu
 Sztuczki złote z rubinami zastawne od ks. [Jakuba] Zakrzewskiego w tynfach czterdziestu, ale te są P[ana] Grzegorzewskiego trzymał [...] sam drozdy [...]

Suknie, Futra

Szuba purpurowa sobolami podszyta stara — chorążemu
 Szuba fioletowa marmurkami⁴⁷ podszyta — temuż
 Szuba aksamitna blamami rysiami podszyta — starościance wiskiej
 Suknia purpurowa krzyżakami⁴⁸ podszyta — ks. [Fryderykowi] Niemiryczowi
 Suknia lisami czarnymi podszyta — JMci ks. [Pawłowi] Szczuce koadiutorowi
 Suknia popielicami podszyta — ks. [Jakubowi] Zakrzewskiemu
 [Suknia] sobolikowa adamaszkowa — starościcowi ostrowskiemu
 Suknia długa fioletowa, stara z mantoletem⁴⁹ disponunt executores
 Suknia długa materialna granatowa z mantoletem disponunt executores
 Sutanna długa gryzeta⁵⁰ disponunt executores

⁴⁵ Achremczyk S. 1986, s. 158.

⁴⁶ Hiacynt (jacynt) — kamień szlachetny.

⁴⁷ Marmurek — futro z lisów; Turnau I. 1999, s. 112.

⁴⁸ Krzyżak — cenione i drogie futro lisie; Turnau I. 1999, s. 100.

⁴⁹ Mantolet — płaszczyk.

⁵⁰ Gryzeta (grozot, gryzot), (fr. grisette) — tkanina wełniana lub mieszana z wełny, bawełny i jedwabiu, jednobarwna; zob. Turnau I. 1999, s. 66.

Sukienka zwierchnia krótka disponunt executores

Grodeturowe⁵¹ nowe disponunt executores

Sutanna długa gryzeltowa disponunt executores

[s. 40]

Suknia fioletowa letnia nowa i sutanna JMci ks. biskupowi kamienieckiemu [Franciszkwowi Antoniemu Kobielskiemu⁵²], bo tę suknię chwalił

Wilczura — potrzebnemu

Niedźwiednia⁵³ czarna nowa — Pa[nu] Franciszkowi

Niedźwiednia stara

Czapki, rękawy i inne różne rzeczy

Aksamitna karmazyna sobola — JMci ks. [Pawłowi] Szczuce

Purpurowa marmurkowa — ks. [Marcelemu] Zbroskiemu⁵⁴

Kaptur grodetorowy rysiami podszyty — JMci ks. [Pawłowi] Szczuce

Kapelusze dwa nowe kastorowe⁵⁶ — idem

z bindami⁵⁷ złotem przerabiane i puzdra do nich drewniane skórą obite

Rękaw marmurkowy nowy — idem

Rękaw fiołkowy sukienny z frendzlą jedwabną karmazynową z kręconego jedwabiu niepodszyty

Pas złotem tkany z frendzlą złotą — J. ks. kanclerzowi w[ielkiemu] k[oronnemu], bo go mam od jego stryja

Pas fiołkowy z frendzlą srebrną i mniejszych atłasowych 9 disponunt executores

Biret czarny disponunt executores

Brzytwa francuska jedna disponunt executores

Druga prosta w puzderku skórzanym disponunt executores

Peruk trzy i worek kitajczany na włosy disponunt executores

Pończochy jedwabne nowe para disponunt executores

Pończochy kaffowe zimowe disponunt executores

Las[ek] trzciniowych dwie z główką orzechową i wstęgą disponunt executores

[s. 41]

Kompas cum acu magnetica

Koronka kokowa⁵⁸ — JMci ks. kanclerzowi, bo ją mam po jego stryju

Decimka⁵⁹ koralowa z perłami — starościance wiskiej

Plaszcze

Plaszcz wielki grodeturowy z wyłogami kitajczanymi fiołkowy — chorążynie łomżyńskiej

Plaszcz krótszy takż

Plaszcz sukienny z wyłogami kitajczanymi

Czamara czarna aksamitna wzorzysta — JMci ks. [Pawłowi] Szczuce

⁵¹ Grodetur (fr. Gros de Tours) — spolszczona nazwa tkaniny jedwabnej o średniej grubości, barwnej, czasami wzorzystej, sprowadzanej z Francji. Od drugiej połowy XVIII w. wytwarzana w manufakturze grodzieńskiej; zob. Turnau I. 1999, s. 65.

⁵² W latach 1736–1739 godność tę piastował bp Franciszek Antoni Kobielski (1679–1755).

⁵³ Futro ze skór niedźwiedziej.

⁵⁴ Ks. Marceli Zbrocki, kanonik płocki.

⁵⁵ Materiał jedwabny.

⁵⁶ Kastor (łac. castor, castoris) — file służący do modelowania kapeluszy z bobrowej sierści; zob. Turnau I. 1999, s. 84.

⁵⁷ Pasek materiału, wstęga, taśma o funkcji dekoracyjnej.

⁵⁸ Różaniec-koronka z drzewa kokowego; Danowska E. 2008, s. 116.

⁵⁹ Decymka (łac. decem) — dziesięć paciorków z krucyfiksem i medalikiem.

Aparat biskupi

Inful różnych — 4 — w jednej podły pochować mię, insze trzy po jednej do katedry płockiej, warszawskiej i pułtuskiej

Kielich złocisty z paterą — kielich do obryckiego kościoła

Ornat ze stulą manipularzem bogatej materii — ornat tamże

Tunicellów⁶⁰ białych para

Tunicellów pstrych w płomienie para — Tunicel[la] jedna para do kolegiaty warszawskiej, druga do pułtuskiej

Rokiety⁶¹ dwie z pokrowcami — także i rokiety ad usum publicum dla gości

Gremiałów dwa jeden niebieski, drugi biały — także i gremiały

Trzewików złotej materii para nowych — także i trzewiki

Tuwalnie⁶² dwie [h]aftowane jedwabiem i złotem — także i tuwalnie

Trzewików z materii srebrnej para starych

Pończoch niebieskich kitajkowych para

Rękawiczek każdego koloru par cztery — rękawiczki wszystkie do kolegiaty pułtuskiej, bo ich tam nie masz

Alba jedna rąbkowa z kwiatami wyszywanymi u dołu i koronkami bogatymi — alba z kwiatami do [kolegiaty] warszawskiej

Alba druga z płótna cienkiego z koronkami — w drugiej mnie pochować. Także w jednej dalmatyce, ta tylko para zostanie i trzewików para

Pas jedwabny zielony — Pasy ad collegiatis

Pas jedwabny karmazynowy — Pasy ad collegiatis

Humerałów⁶³ dwa

[s. 42]

Konie

Karych, rosłych siedem — [s]przedać z szorami⁶⁴

Żmudzinów gniadych sześć — P[anu] Franciszkowi z szorami bez mosiądzu

Księgi, których tu registr includitur starościcom wiskim i ostrowskim per medium

Wina jest antał i beczka, zachować na pogrzeb, jeśli trzeba. Alias antał dać JMci ks. kanclerzowi koronnemu [Andrzej Chryzostom Załuski] jeśli będzie albo raczy [s]przedać,

Francuskie co będzie [s]przedać albo między klasztory na msze [św.] po garcy 10 rozdać.

Brewiarz paryski nowy w karmazynowej oprawie in quarto partibus JMci ks. biskupowi płockiemu

Ks. A[dam] Rostkowski B[iskup] F[iladelfijski] S[ufragan] Ł[ucki]

Cyna

Mis wszystkich — 5, to jest większych 2, mniejszych 3 — misy dwie wielkie JMci panu chorażemu

Półmisków 10 z tych dwa dziurawe — insza cyna Pa[nu] Franciszkowi [Rostkowskiemu] na nowe gospodarstwo

Przystawek cztery z tych jedna nadpadana

Talerzy nowych osiem

⁶⁰ Tunicella — szata liturgiczna biskupów i subdiakonów; zob. Andrzejewska E. 2018, s. 21–22.

⁶¹ Rokietta (wł. rocchetto) — podszywana komża o wąskich rękawach, używana w Kościele katolickim przez wyższe duchowieństwo; zob. Turnau I. 1999, s. 105.

⁶² Tuwalnia — welon naramienny, noszony podczas przenoszenia Najświętszego Sakramentu.

⁶³ Chusta na ramiona.

⁶⁴ Rodzaj uprząży wielokonnej.

Talerzy do ciepłej wody alias prawdy⁶⁵ 2

Talerzy starych sześć, z tych dwa dziurawe

Czarka z uszkami

Flasza do wody pod nogi

[s. 43]

Miedź JMci pan chorąży niech wybiera co się mu podoba, ostatek P[anu] Franciszkowi.

Rondli 3, to jest jeden większy pobielony, drugi mniejszy pobielony

Trzeci jeszcze mniejszy pobielony naprawiany

Sagan wielki z pokrywką pobielany, kociołek spory z pałąkiem żelaznym

Miedziaków pięć, jeden półtora garcowy, drugi garcowy, trzeci półgarcowy, dwa kwartowe

Durszlak

Łyżka

Dzbanuszków dwa

Urynał

Tortownic trzy, jedna większa dwie mniejszych

Moździerz mosiężny — 1 z tłuczkiem w drewno osadzonym

Antypacików⁶⁶ — 10 blaszanych

Dzbanuszek pobielany mały do kawy

Tarka

Ruszt

Dynarków⁶⁷ dwa, jeden popsuty

Patelnia

Tasak stary

Fajerka żelazna⁶⁸ w Warszawie

Rożen wielki, drugi mniejszy, trzeci mniejszy, czwarty jeszcze mniejszy, wilków kawały na kuchni⁶⁹

Żelazo na wydry

Młynki dwa do kawy

Puzder, puzderek — 13

Farfurek

[s. 44]

Obicia, kobierce

Adamaszkowego, karmazynowego z niebieskim bretów — 28 — Pani Kicińskiej, bo ma wiele córek

W płomienie lepszego i szerszego obicia bretów 26 — chorążemu

W płomienie podlejszego i węższego bretów — 36

Inszego takiegoż bretów 8 całych

Przerżniętych na te drzwi 6 sztuk

Obicie perskie alias kilim złotem na wierzchu tkany łokci — J. ks. [Władysławowi] Stokowskiemu Archidia[konowi] Pom[ezańskiemu]⁷⁰

Firaneł kitajczanych w płomienie bretów⁷¹ — 12 — Pani Kicińskiej

⁶⁵ Prawda — wypukło-wklęsłe naczynko; zob. Danowska E. 2019, s. 151.

⁶⁶ Przysmak podawany przed obiadem, przedsmaczek, przekąska, tutaj chodzi o zastawę.

⁶⁷ Trybus, trójnóg.

⁶⁸ Przenośne naczynie służące do podgrzewania.

⁶⁹ Rożen z wilkami — odmiana rożna; Gloger Z. 1903, s. 183.

⁷⁰ Biskup pomezanski w latach 1733–1737; zob. Zawadzki W. 2009, s. 24–26.

⁷¹ Miara szerokości materiału.

Kobiery nowych dwa — chorążemu
 Kobiery starych trzy — executores disponant
 Dywan na stół jeden
 Kilim stary jeden

Pościel

Pawilon⁷² karmazynowy z kampanką złotą, kołdra, poszewka na wał — starościance wiskiej⁷³
 Pawilon fioletowy stary kitajczany, kołdra także z falbanką i pokrowcem jednostronnym na wał
 — ks. [Fryderykowi] Niemiryczowi
 Kołdra szara kwiaty po nicy srebrnej i złote[j] — starościance
 Kołdra zielona tureckiej materii kwiaty po niej złote i srebrne — ks. Niemiryczowi
 Materac aksamitny zielony — starościance
 Materac karmazynowy sukienny wał w kozłowym zamsie [zamszu] — P[ani] Kicińskiej
 Poduszek trzy większych, jedna mała, pierzynka zwierzchnia puchowa
 Pierzynka spodnia kitajczana niebieska
 Pierzynka spodnia imamusowa⁷⁴
 Robdeszan⁷⁵ parterowy⁷⁶ stary

[s. 45]

Chusty białe

Obrusy i serwety holenderskie — Chorążynie, reliqua P[ani] Kicińskiej.
 Obrus holenderski wielki w karpiową łuszczkę
 Serwet takich dziesięć
 Obrus holenderski mniejszy trochę łatany
 Obrus podgórski w kwiaty cienki wielki
 Obrus holenderski w kwiaty mały nowy
 Obrus holenderski towarzysz tego
 Obrusów podgórskich większych dwa
 Obrusów podgórskich takichże małych dwa
 Serwet holenderskich różnych całych dwadzieścia trzy
 Serwet holenderskich dwadzieścia dwie
 Koszul wszystkich osiem
 Prześcieradeł różnych większych i małych — 11
 Poszew z wału trzy
 Powłóczek na poduszki sześć
 Kapików⁷⁷ 6
 Ręczników 5
 Ręczników ruskich 2
 Pończoszek bawełnianych par 2
 Ahztuchow⁷⁸ trzy

⁷² Pawilon (fr. pavillon) — namiot, daw. baldachim.

⁷³ Decyzja ta została zmieniona w kodycyli: „Pawilon karmazynowy adamszkowy z kołdrą z wałem JMci Pani Niemiryczowej Augustowej”; AGAD, ALzMW, sygn. 929, s. 20–21.

⁷⁴ Imamus (mamus), rodzaj lekkiej, wełnianej tkaniny.

⁷⁵ Szlafrok — spolszczona wersja fr. *robe de chambre*.

⁷⁶ Tkanina parterowa — wyrób jedwabny z kwiatowym wzorem; Turnau I. 1999, s. 133.

⁷⁷ Kapik (niem. Kappchen) — nakrycia głowy; Turnau I. 1999, s. 81.

⁷⁸ Prawdopodobnie chodzi o azukę (hazukę), lekkie okrycie noszone w XVIII w., zob. Turnau I. 1999, s. 69–70. Ewentualnie jest to spolszczona wersja słowa halstuch — apaszka na szyję, na co wskazywałaby obecność przedmiotu w tej kategorii.

Kaftaników domowych dwa

Chustek nowych — 2

Chustek dawnych — 8

Kołnierzy paryskich — 10 — kołnierze JMci Ks. Szczuce i J. Ks. Zbroskiemu

[s. 46]

Krzesła chorążemu

W Pułtusku na probostwie złocistych — 12

W Warszawie czerwonozłotych 12, to jest sześć trochę większych, sześć mniejszych, a jedno krzesło z poręczami

W Jasienicy takichże pstrożlocistych dwie

W Obytem krzesłek pstrożlocistych cztery, z poręczami jedno

Trypowych⁷⁹ w Komornikach trzy, w Warszawie dwie

Taboretów czerwonych w Komornikach cztery sukiennych

Obrazy

W Warszawie wszystkich obrazów w ramach złocistych — 14 chorążemu

To jest: 1 Krucyfiks słoniowy, 2. Najświętsza Panna z Panem Jezusem 3. bł. Wincenty⁸⁰, 4. Król Jan [III], 5. Królowa [Maria Kazimiera], 6. Biskup [Kazimierz] Szczuka, 7. Kuchmistrz koronny [Wacław] Szczuka⁸¹, 8. [Stanisław Antoni] Szczuka podkanclerzy litewski⁸², 9. podkanclerzyna [Konstancja Anna Maria z Potockich], 10. Nuncjusz [Camillo] Paolucci⁸³, 11. [Andrzej Chryzostom] Załuski biskup łucki, kanclerz koronny, 12. [Józef] Rostkowski opat mogiłański, 13. Kasztelan wiski brat jego [Kazimierz Rostkowski], 14. Sufragan łucki trzeci brat [Adam Franciszek Rostkowski], krucyfiks za szkłem w ramach posrebrzanych, Pan Jezus maluczki w pudle za szkłem.

W Komornikach

Obraz [Pawła] Szczuki biskupa chełmińskiego

Obraz Ecce homo

[s. 47]

Relikwiarzy [h]aftowanych trzy

Obraz Najświętszy Panny bez ram na płótnie

Krucyfiks mosiężny rzymski

W Pułtusku krucyfiks słoniowy wielki w ramach złocistych

Karety i wozy

1. Kareta paryska pozłacana, sukno pąsowe z galonami srebrnymi z pokrowcem na kozioł, okna kryształowe wszystkie całe — starościance wiskiej
2. Kareta wrocławska zielona stara — chorążemu
3. Kolaska gdańska z osiami żelaznymi — P[anu] Franciszkowi
4. Karawan ze wszystkim, opona na niego niebieska z żółtymi obślągami⁸⁴ — chorążemu
5. Wóz srebrny skórą obity, koła szybowane⁸⁵ — P[anu] Franciszkowi
6. Wozów prostych trzy

⁷⁹ Krzesła tapicerowane trywą — tkaniną wełnianą lub bawełnianą, zbliżoną do aksamitu.

⁸⁰ Z pewnością chodzi o wizerunek Wincentego a Paulo (zm. 1660), założyciela Zgromadzenia Misjonarzy i nowego wyświęconego w Kościele.

⁸¹ Urzędnicy. 1992, s. 204; Wagner M. 2011.

⁸² Urzędnicy. 1992, s. 143; Michałowska-Mycielska A. 1995; Palkij H. 2011.

⁸³ Nuncjusz apostolski w Rzeczypospolitej w latach 1727–1738; zob. Historia. 1974, s. 430.

⁸⁴ Element koła drewnianego.

⁸⁵ Szybistość — specjalne osadzenie szprych w kole.

7. Sanki proste na jednego konia
8. Sanie proste spod karety
9. Sanie proste

Szory

Szor jeden, nowy na sześć koni ze wszystkim
 Szor drugi, stary mosiężny na sześć koni roślých
 Szor trzeci, na sześć koni bez mosiądzu stary
 Uździenice⁸⁶, kantary, koce na wszystkie konie
 [s. 48]
 Farfurek białych tuzinów — 2 i osiem talerzy do upodobania JP chorążego
 Farfurek pstrych — 10
 Farfurek w Warszawie i Ś[w]. Krzyża tuzinów 6 także i w szafie
 Filiżanek wrocławskich par 4
 Filiżanek kasztan[owych] par 2
 Filiżanek prostych — 3
 Filiżanek drewnianych [c]hińskich — 2
 Dzbanuszek blaszany od herbaty
 Czara drewniana [c]hińska do wody
 Tablica [c]hińska drewniana do tego garnituru
 Cukierniczka blaszana i drewniana [c]hińska
 Miseczka blaszana [c]hińska
 Fajerka mała mosiężna

Płótna cienkiego we dwóch sztukach łokci 42, grubszego łokci 37 te leguję Pannie starościance wiskiej. Jest inszych płócien niemało i będzie więcej nowych po folwarkach, z tych płócien rozdać czeladzi według zwyczaju na roczne chusty. Reszta ad dispositionem egzekutorów dla różnych potrzebnych, zwłaszcza w moich majątnościach. Jest także i sukno domowe, rozdać dla ludzi moich, osobliwie w majątnościach moich, a mianowicie czeladzi drobnej. Pończochy nowe jedwabne ks. [Marcelemu] Zbroskiemu.

Wszystkie listy i wszelkie papiery, gdziekolwiek są godne do czytania oddać J. Panu chorążemu [Antoniemu Rostkowskiemu], o których wie ks. [Jakub] Zakrzewski.

Verificatum cum originali w Warszawie 22 lutego 1738
 Paulus Szczuka Custos Coadiutoriam Pultoviensis Praepositurae
 [s. 49]
 Marcellianus Zbroski, kanonik
 F[ranciszek] Rostkowski

BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne

AGAD [Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie], ALZMW [Archiwum Lubomirskich z Małej Wsi], sygn. 929.

Źródła i opracowania publikowane

Achremczyk Stanisław. 1984. *Testament kanclerza wielkiego koronnego i biskupa warmińskiego Andrzeja Chryzostoma Żaluskiego*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 4, s. 375–397.

⁸⁶ Ogłowie.

- Achremczyk Stanisław. 1986. *Inwentarz ruchomości pozostałych po śmierci biskupa warmińskiego Andrzeja Chryzostoma Załuskiego*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 3–4, s. 147–165.
- Andrzejewska Ewa. 2018. *Skarby z dawnej zakrystii: zabytkowe szaty liturgiczne z Sanktuarium św. Józefa w Kaliszu*, Kalisz.
- Bieda Justyna. 2015. *Cele i organizacja zakładów karnych w I Rzeczypospolitej*, „Acta Universitatis Lodzianensis Folia Historica”, 94, s. 77–90.
- Burda Ewa. 1989–1991. *Rostkowski Adam Stanisław*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, 32, Warszawa–Kraków, s. 161–163.
- Danowska Ewa. 2008. *O rzeczach doczesnych księdza kanonika. Inwentarz pośmiertny Michała hrabiego Ankwicza z 1786 r.*, „Nasza Przeszłość. Studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce”, 110, s. 107–128.
- Danowska Ewa. 2019. *Jana Miłoszewskiego dobytek doczesny. Inwentarz pośmiertny małopolskiego szlachcica z 1725 r.*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, 25, s. 131–154.
- Dydała Jerzy. 1998. *U początków katolickiego oświecenia w Polsce? Z działalności kościelnej biskupów Andrzeja Stanisława Załuskiego i Adama Stanisława Grabowskiego*, [w:] *Między barokiem a oświeceniem. Nowe spojrzenie na czasy saskie*, red. K. Stasiewicz, S. Achremczyk, Olsztyn, s. 181–188.
- Dydała Jerzy. 2011. *Z doświadczeń edytora osiemnastowiecznych lustracji inwentarzy — czy instrukcja wydawnicza w ogóle jest potrzebna?*, [w:] *Teoria i praktyka edycji nowożytnych źródeł w Polsce (XVI–XVIII w.)*, red. A. Pełakowski, Kraków, s. 143–158.
- Gloger Zygmunt. 1903. *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, 4, Warszawa.
- Główka Dariusz. 1997. *Podstawa prawne testamentów i inwentarzy pośmiertnych duchowieństwa katolickiego w Polsce w epoce potrydenckiej*, [w:] *Studia z archeologii i historii dedykowane Jerzemu Kruppému*, red. J. Olczak, „Archeologia Historica Polona”, 5, Toruń, s. 203–210.
- Główka Dariusz. 2004a. *Majątek osobisty duchowieństwa katolickiego w Koronie w XVII i XVIII wieku*, Warszawa.
- Główka Dariusz. 2004b. *Testamenty i inwentarze pośmiertne mienia duchownych katolickich w Rzeczypospolitej w XVII i XVIII wieku jako wstęp i źródło do badań pobożności indywidualnej*, „Barok: historia, literatura, sztuka”, 11, 2, s. 89–96.
- Główka Dariusz, Klonder Andrzej. 2003. *Inwentarze mienia w badaniach kultury Europy od średniowiecza po nowożytność*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 51, 2, s. 157–176.
- Góralski Wojciech. 1973. *Powstanie kapituły kolegiackiej w Pułtusk*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 26, s. 287–306.
- Góralski Wojciech. 1976. *Skład osobowy oraz obsadzanie pralatur i kanonii w kapitule kolegiackiej w Pułtusk*, „Prawo Kanoniczne: kwartalnik prawnohistoryczny”, 19, 1–2, s. 241–269.
- Góralski Wojciech. 1987. *Andrzej Chryzostom Załuski bp plocki (1692–1698)*, Warszawa.
- Góralski Wojciech. 2014. *Organizacja sieci dekanalnej w diecezji plockiej*, „Studia Płockie”, 42, s. 147–178.
- Historia. 1974. *Historia Kościoła w Polsce*, 1, 2, Poznań–Warszawa.
- Instrukcja. 1953. *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lepszy, Wrocław.
- Kawecki Roman. 2010–2011. *Szczuka Kazimierz Jan*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, 47, Warszawa–Kraków, s. 458–462.
- Kicińska Urszula. 2013. *„Długu żadnego po sobie nie zostawuję” — legaty duchownych małopolskich w testamentach z XVII wieku*, „Krakowskie Studia Małopolskie”, 18, s. 411–422.
- Kicińska Urszula. 2017. *Splendory domowe w staropolskich inwentarzach ruchomości*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 65, 4, s. 461–470.
- Klonder Andrzej. 2019. *Nalewka srebrna z miednicą — atrybut elitarnej kultury stołu we wczesnonowożytnej Europie Środkowej. Uwagi wstępne*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 67, 1, 41–53.
- Konieczka-Słowińska Danuta. 1997. *Życie codzienne opactwa benedyktynów w Mogilnie. Zarys problematyki*, „Nasza Przeszłość”, 88, s. 5–31.
- Kozłowski Jan. 1989–1991. *Rostkowski Adam Franciszek*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, 32, Warszawa–Kraków, s. 160–161.

- Krawczuk Wojciech. 2011. *Aspekt historii języka w edytorstwie nowożytnych źródeł historycznych*, [w:] *Teoria i praktyka edycji nowożytnych źródeł w Polsce (XVI–XVIII w.)*, red. A. Perłakowski, Kraków, s. 205–210.
- Królik Ludwik. 1986. *Majątek kapituły kolegiackiej w Warszawie*, „*Studia Theologica Varsaviensia*”, 24, s. 171–200.
- Lewandowska Izabela. 2001. *Biskup Jan Stefan Wydźga i Kapituła Warmińska w drugiej połowie XVII wieku*, „*Studia Warmińskie*”, 38, s. 139–153.
- Mączyński Ryszard. 2008. *Kościół św. Benona w Warszawie. Nieznane karty z dziejów Bractwa Niemieckiego, zakonu redemptorystów i początków stołecznego przemysłu*, Toruń.
- Michałowska-Mycielska Anna. 1995. *Stanisław Antoni Szczuka — początki kariery patrona*, „*Kwartalnik Historyczny*”, 102, 3–4, s. 61–90.
- Obłąk Jan. 1964. *Stosunek do nauki i sztuki biskupa warmińskiego Adama Stanisława Grabowskiego*, „*Studia Warmińskie*”, 1, s. 1–60.
- Palkij Henryk. 2011. *Stanisław Antoni Szczuka*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, 47, Warszawa–Kraków, s. 469–480.
- Penkała-Jastrzębska Anna. 2020. *Mit srebrnej tyżeczki? Przedmioty prestiżowe w szlacheckich inwentarzach majątkowych z ksiąg grodzkich województwa krakowskiego w czasach saskich*, „*Kwartalnik Historyczny*”, 127, 1, s. 33–62.
- Piela Agnieszka. 2015. *Zwyczaj picia kawy i herbaty odzwierciedlony w polskim słownictwie i frazeologii*, „*LingVaria*”, 1, s. 141–152.
- Pielas Jacek. 2015. *Inwentarze pośmiertne ruchomości szlachty sandomierskiej z XVII–XVIII wieku — perspektywy i problemy metodologiczne przygotowywanej edycji źródłowej*, „*Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*”, 63, 4, s. 629–635.
- Popiołek Bożena. 2024. *Z poczucia piękna, z potrzeby posiadania. Kobiety świat rzeczy w osiemnastowiecznej Rzeczypospolitej*, Warszawa.
- Pośpiech Andrzej. 1992. *Pułapka oczywistości. Pośmiertne spisy ruchomości szlachty wielkopolskiej z XVII wieku*, Warszawa.
- Prokop Krzysztof Rafał. 2006a. *Sakry i sukcesja święceń biskupich pasterzy diecezji płockiej w XVIII wieku*, „*Studia Płockie*”, 34, s. 207–246.
- Prokop Krzysztof Rafał. 2006b. *Wiadomości do biografii biskupów oraz opatów i księży z ziem Rzeczypospolitej Obojga Narodów z osiemnastowiecznej prasy warszawskiej doby saskiej i stanisławowskiej (1729–1795)*, „*Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*”, 86, s. 287–329.
- Prokop Krzysztof Rafał. 2012. *Wypisy źródłowe do biografii polskich biskupów i opatów z czasów Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz niewoli narodowej doby zaborów (XVI–XIX w.) (cz. X)*, „*Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne*”, 97, s. 217–332.
- Prokop Krzysztof Rafał. 2013. *Między ascezą a przepychem. Dwa studia o rzeczach codziennego użytku i przedmiotach zbytku w regulach zakonnych oraz kościelnych ceremoniach w średniowieczu i czasach nowożytnych*, Warszawa.
- Prokop Krzysztof Rafał. 2014. *Wypisy źródłowe do biografii polskich biskupów i opatów z czasów Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz niewoli narodowej doby zaborów (XVI–XIX w.) (cz. XII)*, „*Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*”, 101, s. 141–215.
- Przy boku. 2019. *Przy boku króla Stanisława Leszczyńskiego (1706–1709)*, 2, *W wędrówkach po Polsce między Gdańskiem a Lwowem w latach 1708–1709*, oprac. J. Dygdała, Warszawa.
- Radziwiński Andrzej. 1996. *W sprawie genezy kolegiaty i kapituły w Pułtusku*, [w:] *Studia nad dziejami miast i mieszczaństwa w średniowieczu: studia ofiarowane Profesorowi Antoniemu Czacharowskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestolecie pracy naukowej*, red. R. Czaja, J. Tandecki, Toruń, s. 143–154.
- Rafałowiczówna Jadwiga. 2000. *„A z Warszawy nowiny te...” Listy do Elżbiety Sieniawskiej z lat 1710–1720*, oprac. B. Popiołek, Kraków.
- Rostkowski Adam Franciszek. 1711. *Litera fidae relationis obitus celsissimi principis illustrissimi et reverendissimi Domini D. Andreae Chrysostomi in Załuskie Załuski, Episcopi Varmiensis et Sambien. S. R. J. Principis, terrarum Prussiae Praesidis, Supremi Cancellarii regni, ad amicum confidentem scripta*, Brunsberg.

- Szajt Jakub 2014. *Znaczenie kulturowe naczyń cynowych w rozwoju historycznym — zastawa stołu dawniej i dziś*, [w:] *Kultura jedzenia, jedzenie w kulturze*, Kraków, s. 91–101.
- Turnau Irena. 1999. *Słownik ubiorów: tkaniny, wyroby pozatkackie, skóry, broń i klejnoty oraz barwy znane w Polsce od średniowiecza do początku XIX w.*, Warszawa.
- Urzędnicy. 1992. *Urzędnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski in., Kórnik.
- Wagner Marek. 2011. *Wacław Szczuka*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, 46, Warszawa–Kraków, s. 481–482.
- Wieruch-Jankowska Ewa. 2015. *Herbata na warszawskim stole XIX wieku. Zwyczaje i akcesoria*, „*Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*”, 13, 1, s. 23–47.
- Zawadzki Wojciech. 2009. *Duchowieństwo katolickie oficjalatu pomezańskiego w latach 1525–1821, 1: Studium prozopograficzne*, Elbląg.